

Dokument nr. 8:98

(2004-2005)

Privat forslag fra stortingsrepresentantene Harald T. Nesvik, Karin S. Woldseth, Gjermund Hagesæter og Arne Sortevik

Forslag fra stortingsrepresentantene Harald T. Nesvik, Karin S. Woldseth, Gjermund Hagesæter og Arne Sortevik om en mer aktiv politikk for ivaretagelse av norske borgeres interesser i utlandet samt en mer aktiv bruk av norske behandlingsinstitusjoner mv. i utlandet

Til Stortinget

BAKGRUNN

De fleste norske lover og regler som gjelder for nordmenn som permanent eller midlertidig bosetter seg i andre land, eller som vekselvis bor i Norge og i et annet land, er foreldet eller passer dårlig til nåtiden og fremtiden. Utviklingen har nemlig endret seg radikalt de siste tiår, og vi er nå inne i en rivende utvikling mot helt nye livssituasjoner for mange nordmenn. Det mest tydelige er de mange som velger å bo i et annet land deler av året i sin pensjonisttilværelse og som kjøper seg en annen eller en tilleggsbolig i et annet land. I tillegg kommer nå en utvikling hvor norske kommuner og foreninger etablerer eldreinstitusjoner, rehabiliteringsinstitusjoner og behandlingsinstitusjoner i andre land. I kjølvannet av dette følger et behov for barnehage og skoletilbud til barn av ansatte nordmenn ved institusjonene, samt deretter andre spørsmål som kommer naturlig som følge av utviklingen.

Forslagsstillerne understreker at forslaget dreier seg om området innenfor EØS.

Det er imidlertid viktig at man skiller mellom de som reelt er varig utflyttet og betaler skatter og avgifter i utlandet, og de som bor i utlandet mer sesongmessig og derfor betaler skatter og avgifter til Norge. Man kan ikke forlange å få alle goder fra Norge, dersom man reelt flytter til et annet land og betaler skat-

ter og avgifter i dette landet. Har en bestemt seg for å være varig utflyttet, så må en også primært forholde seg til dette landets tjenestetilbud.

Eldretjenester

I tillegg til eldre som selv anskaffer seg en bolig i utlandet kommer nå en betydelig vekst i omsorgsboliger og sykehjemsplasser for eldre i utlandet, særlig i Spania, Mallorca, Kypros, Kanariøyene og andre varmere strøk. Slike vil kunne både eies og drives av kommuner, staten, private bedrifter og ideelle organisasjoner.

Det spørsmål som reiser seg er hvilke lover og regler som bør gjelde for finansiering og drift av disse i forhold til det som gjelder i Norge. Skal det offentlige ha den samme plikt til å dekke utgifter for slike i utlandet som loven fastsetter hjemme? Hvis en privat organisasjon som f.eks. Sagenehjemmet har en ledig sykehjemsplass, skal en kommune eller bydel kunne kjøpe en plass for en av sine pleietrengende eldre? Hvilken og hvorledes skal betalingen skje? Skal de samme regler for egenbetaling som ved et sykehjem i Norge gjelde? Skal det lages noen regler for norsk godkjenning av eldreinstitusjoner som også betales av kommuner på vegne av brukerne?

I dag er det kommunene som har ansvaret for en forsvarlig eldreomsorg, men det er innenfor de gitte økonomiske rammer. En kommune kan således prioritere annen utbygging og unnlate å bruke penger til eldreomsorgstilbud som hjemmehjelp, hjemmesykepleie, ergoterapi, fysioterapi, trygghetsalarmtjeneste, dagsenteropphold, eldresentre, omsorgsboliger, sykehjemsplasser, m.m. Etter hvert oppstår nå problemet med oppfølgingen av kommunene og disses eventuelle plikt til å betale for tjenester utført av private eller andre kommuner og tilsynsmyndighetene som i dag er stort sett fraværende med krav om bedre behovsdekning. Skal en kommune kunne avvise en

pleietrengende eldre i sin kommune hvis det foreligger tilbud om en godkjent tjeneste eller plass i en annen kommune eller i et annet land innenfor en forhåndsfastlagt økonomisk ramme?

Det kan også i dag være mennesker som mottar hjemmehjelp eller hjemmesykepleie i sin hjemkommune, men som så vil bosette seg noen måneder av året i et varmere land. Bør da hjemkommunen være forpliktet til også å betale de samme satser for slike tjenester i utlandet, eller skal kommunen tjene økonomisk på at en slik person tar opphold noen måneder av året i et annet land? Hvis kommunen har den samme forpliktelse til å finansiere eldreomsorgstjenester for en innbygger under midlertidig opphold i utlandet, hvilket ansvar, hvis noe, skal kommunen da ha for tilbudets kvalitet?

Det kan hevdes at dette bør være opp til hver enkelt kommune slik det i dag allerede er, men det vil kunne få betydelige konsekvenser i fremtiden. Hvis noen kommuner vil dekke utgifter for sine innbyggere til nødvendige tjenester ved midlertidig bosetting i utlandet mens andre ikke gjør det, hvorledes vil virkningen da bli når det er innført bosettingsfrihet i hele landet også for sterkt pleietrengende eldre? Hvis en kommune fikk en dramatisk tilflytting av pleietrengende eldre fordi tilbudet var godt både i Norge og utlandet, ville selvsagt økonomien i en slik kommune bryte sammen.

Objektivt og sett ut ifra hensynet til de pleietrengende eldre er det klart at forholdene bør legges til rette for pleietrengende eldre som ønsker å bo deler av året i et land i Middelhavsområdet. Kostnadene vil som følge av lavere lønninger og lavere priser, samt billigere boliger, være slik at det vil kunne bli både en økonomisk fordel for det offentlige og et bedre liv for den eldre. Det hele må imidlertid organiseres, og en rekke lover og regler må tilpasses den nye situasjon.

Det mest fornuftige ville selvsagt være å følge Fremskrittspartiets mangeårige oppskrift med å overføre det økonomiske ansvaret for helse- og eldreomsorgstjenester til staten ved folketrygden og la Rikstrygdeverket administrere det hele via trygdekontorene, basert på betaling for tjenester til godkjente offentlige og private produsenter etter behovsgodkjenning og kontroll ved trygdekontorene og med full valgfrihet av tjenesteprodusent for brukerne. Når en slik reform fortsatt vil ta en del år, er det imidlertid nødvendig med en gjennomgang av dagens system for å få en tilpasning til det faktum at eldre velger å bo deler av året i utlandet.

I forhold til godkjenning av eldreinstitusjoner og eventuelle regler for hvilke funksjoner som må utføres av norsktalende personell og hvilke funksjoner som kan utføres av lokalt ansatte, må et regelverk utformes. Det samme gjelder betalingssystemer og -satser, samt kvalitetskontroll og ansvarsklarlegging

for norske kommuner når det gjelder innbyggere som er midlertidig bosatt i et annet land.

Skolevirksomheten

Med fremveksten av norske bosettinger i andre EØS-land vokser behovet for et tjenestetilbud automatisk frem. Dette betyr også en vekst i bosettinger av familier med barn i barnehage- og skolepliktig alder. Behovet for norske barnehager og skoler med norsk som undervisningsspråk og norsk skolepensum vil kunne gjøre seg gjeldende mange steder.

Har staten et ansvar for tilbud til slike norske familier midlertidig i utlandet, eller er alt en privatsak? Skal skattebetalingsforholdene avgjøre dette alene, eller skal andre hensyn også telle med? Er det ønskelig å stimulere til etablering av skoler og barnehager gjennom å benytte de vanlige finansieringsformer også ved bosetting i andre land, eller skal en slik utvikling motarbeides ved å erklære at staten intet ansvar har for nordmenn bosatt i andre land?

Forslagsstillerne viser til at spørsmålet om frittstående videregående skoler i utlandet ble behandlet i Innst. O. nr. 1 (2004-2005) om Ot.prp. nr. 64 (2003-2004) lov om endringer i lov om frittstående skoler til også å omfatte videregående skoler. Forslagsstillerne viser til flertallsmerknad fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre: under pkt. 2.6 Godkjenning av internasjonale videregående skoler etter en konkret vurdering:

"Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og representanten Simonsen, legger til grunn at norske frittstående skoler i utlandet så langt der er praktisk mulig behandles på samme måte som frittstående skoler i Norge og slik at godkjenning gir samme rett til offentlig støtte."

Forslagsstillerne mener dette ikke gir likebehandling mellom norske barn av norske foreldre og barn bosatt i Norge og i utlandet og mener friskoleloven også må inkludere en lovbestemmelse om at friskoleloven også skal gjelde for videregående skoler i utlandet.

Forlagsstillerne peker på at dette behovet også gjelder for etablering av grunnskole for norske barn i utlandet fordi friskoleloven heller ikke inkluderer norske grunnskoler i utlandet, jf. friskoleloven §§ 2-1 og 2-2.

Når friskoleloven kun gir dekning for 85 pst. av driftsutgiftene pr. elev og intet til investeringer, samt at det kan være sterk variasjon i klassestørrelsene, som selvsagt betyr mye for driftsgrunnlaget idet utgiftene selvsagt er omtrent de samme enten det er 15 eller 25 elever i en klasse, er usikkerheten ved driften av en skole meget stor.

Forslagsstillerne mener derfor en kombinasjon av grunntilskuddet og stykkprisbasert tilskudd bør vur-

deres for norske skoler i utlandet, eksempelvis med fordeling 25 pst. basistilskudd og 75 pst. elevbasert finansiering.

Forslagsstillerne peker på at spørsmålet om tilsyn må utredes nærmere og understreker at norske grunnskoler og videregående skoler i utlandet selvsagt må underlegges en betryggende og tilfredsstillende tilsynsordning, likevel med nødvendige praktiske tilpasninger.

Behandlingsinstitusjoner

Det er noen, og det vil bli flere behandlings- eller rehabiliteringsinstitusjoner i utlandet for pleietrengende eldre og syke mennesker, herunder kronikere som revmatikere og andre personer med hudsykdommer. Dette ser vi bl.a. i Reuma-Sol på Costa Blanca og Solgården samme sted, samt Casas Heddy på Kanariøyene.

På alle slike steder vil det også være norsk personale som vil arbeide en del år, og spørsmål om ansiennitet, rettigheter etter norske lover og rett til jobb i Norge vil være spørsmål av interesse for mange som vurderer å søke en stilling i et annet land.

Kvalitetskontrollen og regler for drift etter norske bestemmelser og deres juridiske status i det andre land er også forhold som bør utredes og vurderes nærmere. Forholdet mellom norske myndigheter for en slags norsk virksomhet i et annet land er et tema som i dag ikke er dekket særlig mye i internasjonale avtaler, selv om det er flere relevante bestemmelser i både EØS-avtalen og skatteavtaler med andre land. Den nye situasjonen bør imidlertid helt klart klarlegges, og dersom det viser seg å være sentrale uavklarte forhold, kan det komme på tale med forhandlinger med myndigheter i de spesielt berørte land, som f.eks. Spania.

Skatte- og folkeregisterregler

Et meget vanskelig tema er lover og regler som gjelder bestemmelsene i folkeregister- og skatteregler. Disse er ikke utformet og tilpasset den nye tid hvor nordmenn både eier boliger i to eller flere land og bor ulike tider i ulike land. Det er eksempler på nordmenn som gjerne vil være formelt bosatt i Norge i sin egen bolig, men allikevel også bo i sitt andre hjem i et annet land og skatte til det andre landet, som nektes dette under henvisning til det norske huset i Norge. Det kan være nordmenn som gjerne vil betale skatt til Norge og være berettiget til norske eldreomsorgsyntelser selv om de deler av året bor i sitt hus i et annet land, men som nektes eller hindres i dette.

Henvendelser fra personer som flytter ut kan tyde på at det fortsatt ikke finnes noen klar og ensartet praksis rundt utflytting. Dette er svært uheldig da dette har med norske borgeres rettsforhold og rettigheter og plikter i forhold til Norge å gjøre. Dette viser behov for en gjennomgang. Det er ikke noen holdbar si-

tuasjon at følgene av å ha hus i eller sesongbolig i utlandet, fremstår som ren lotto. Til det har beslutningen om å anse eller ikke anse en person som utflyttet fra Norge for store konsekvenser.

Derfor er det nødvendig med en gjennomgang av både folkeregisterlovgivningen og skattelovgivningen for å etablere et klarere og mer forutsigbart system for de mange norske borgere som nå vurderer å kjøpe seg et hus i et annet land for å bo deler av året der, men med fleksibilitet til selv å bestemme hvor ofte og hvor lenge slike opphold bør være, basert på familieforhold og værforhold fremfor bestemte grenser for antall dager i et lov- og regelverk.

Diverse forhold

Konsekvensene av at mennesker nå vil ha boliger i flere land og bo ulike tider i forskjellige land kan også reise andre praktiske problemer, som hvilke regler som gjelder for næringsvirksomhet, kriminalitet og soning av straff, eiendomsrettsregler, bankvirksomhet, forsikring av fast eiendom, kirkens og konsulatets rolle, innkreving av gjeld, prosedyrer og regler ved død og begravelse, arbeidsrett for norske arbeidstagere hos norske arbeidsgivere lokalisert i andre land, m.m.

Utredning og politikkutforming

Selv om mye er regulert i internasjonale avtaler, konvensjoner, bilaterale avtaler og EØS-avtalen, er det etter forslagsstillerens oppfatning åpenbare praktiske problemer på en rekke områder som bør utredes og deretter danne basis for fastsettelse av en helhetspolitikk overfor noe større bosettinger av nordmenn i andre land.

Det er derfor ønskelig at det nedsettes et offentlig utvalg for å gjennomgå de mange problemer og utfordringer som utviklingen med stadig flere norske bosettinger i andre land fører med seg. Det bør avklares i hvilken grad norske myndigheter har eller bør ha et ansvar for å legge forholdene til rette for etablering, finansiering og drift av eldreomsorgstjenester, eldreomsorgsinstitusjoner, rehabiliteringsinstitusjoner, behandlingsinstitusjoner og utdanningstjenester for slike norske bosettinger, og hvorledes de nåværende lover og regler for permanent og midlertidig bosetting i andre land er tilpasset vår tid og fremtiden.

En offentlig utredning i regi av et utvalg må selvsagt bety en systematisk gjennomgang av relevant lovgivning og praktisering, og blant medlemmene i et slikt utvalg må også representanter for norske organisasjoner i utlandet delta. Det forefinnes personer med betydelig innsikt i slike praktiske problemer bl.a. i Alfaz del Pi på Costa Blanca i Spania som er vennskapsby med Oslo og hvor det bor mange tusen nordmenn.

Et offentlig utvalg burde kunne gjennomføre en offentlig utredning med forslag til lov- og forskrifts-

endringer, samt en politikk overfor norske bosettinger i andre land i løpet av noen års tid. Det forutsettes at utvalget i forbindelse med sitt arbeid besøker noen bosettingskonsentrasjoner i andre land, og at det inviteres til informasjon og løsningsforslag fra et bredt spekter av organisasjoner, bedrifter, foreninger og enkeltpersoner.

Krav til informasjon

Forslagsstillerne har fått en rekke tilbakemeldinger fra nordmenn i utlandet om at de savner informasjon fra norske myndigheter. Dette går bl.a. på hvilke følger en mer permanent utflytting fra Norge vil innebære i forhold til grunnleggende rettigheter og plikter i Norge. Spesielt kan det nevnes pensjon og trygdeytelser. De som vurderer utflytting bør ha et krav til å få relevant og lettfattig informasjon om dette. Det ønskes også bedre informasjon om hvordan og hvor man kan bruke sin stemmerett i de enkelte land. Det kan her vises til at bl.a. Sveits har et eget tidsskrift med informasjon fra hjemlandet. Dette er viktig også for å bidra til at norske borgere i utlandet kan være gode ambassadører for Norge.

Beredskap for å ivareta nordmenn i utlandet

Tsunami-tragedien viser at nordmenn som for kortere og lengre tid oppholder seg i utlandet brått kan havne i en situasjon hvor man kan trenge hjelp og bistand fra sitt hjemland. Forslagsstillerne mener det er viktig å trekke lærdom av denne tragedien (forslagsstillerne vil vise til Dokument nr. 8:67 (2004-2005)). Evalueringen av norske myndigheters håndtering av denne hendelsen viser allerede etter forslagsstillernes syn at det er behov for en styrking av beredskapen for å ivareta norske borgere i utlandet. Tsunami-tragedien viser at slike tragedier kan ramme brått og uventet nær sagt hvor som helst i verden. Det er da viktig at Utenriksdepartementet er oppdatert på, og tar hensyn til, hvor norske borgere erfaringsvis reiser eller bosetter seg i utlandet. Norske myndigheters beredskap for å komme norske borgere til unn-

setning må derfor tilpasses og dimensjoneres dette reise- og bosettingsmønsteret.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

forslag:

I

Stortinget ber Regjeringen iverksette en offentlig utredning og deretter fremme forslag om en gjennomarbeidet helhetspolitikk for norske bosettinger i andre EØS-land og de utfordringer dette medfører for det norske samfunn og dets lover, regler og ordninger. Det bes spesielt om å se på praksis og regler rundt utflytting.

II

Stortinget ber Regjeringen sørge for at Utenriksdepartementet styrker sin innsats og beredskap for områder i utlandet hvor det er stor andel norske turister eller norske populasjoner.

III

Stortinget ber Regjeringen sørge for tilstrekkelig og god informasjon til norske borgere som er bosatt i andre EØS-land deler av året, når det gjelder deres rettigheter og plikter i forhold til Norge. Spesielt gjelder dette hvordan man skal kunne benytte stemmeretten, men også grunnleggende pensjons- og trygderettigheter. De som vurderer permanent utflytting, bør få lettfattelig og god informasjon om hvilke følger det har i forhold til rettigheter og plikter i Norge.

IV

Stortinget ber Regjeringen legge til rette for en utvidet bygging og bruk av norske helseinstitusjoner bl.a. i Middelhavs- og Atlanterhavsområdet.

27. mai 2005